
האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

מגדר, מיניות ופסיכואנליזה - 54270

תאריך עדכון אחרון 12-09-2024

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: מוסמך

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: מוסמך במגדר ומגוון

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר א'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): ד"ר דורית אשור

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: ashur.dorit@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: שני 1400-1500 בתיאום מראש

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

הפסיכואנליזה היא שיטת טפול ותיאוריה אודות הנפש האנושית, הרואה במיניות כוח מרכזי בחיי האדם. לפסיכואנליזה נודעה השפעה עצומה על התרבות מסוף המאה ה-19 ועד ימינו בתחומי הטיפול הנפשי, האמנויות, מדעי הרוח והחברה ולימודי המגדר. לצד השפעתה הרבה, היא עוררה גם התנגדות וביקורת. הביקורת הפמיניסטית והקווירית, למשל, חושפת בהגות הפסיכואנליטית תפיסות ומושגים פטריארכליים ודכאניים אודות נשיות, גבריות ומיניות. בה בעת היא מוצאת בה תפיסות מהפכניות ושחררניות, וכלי עבודה רבי עוצמה שמאתגרים תפיסות והבניות דכאניות של מגדר ומיניות. גם הפסיכואנליזה וגם לימודי המגדר שואפים להבין את הגורמים המעצבים את חווייתנו את עצמנו, את מערכות היחסים שלנו, את בחירותינו ואת התנהלותנו בעולם. בנוסף, שני התחומים מבקשים להרחיב את יכולת הבחירה והפעולה שלנו, ולשחרר אותנו מן הלפיתה הכובלת של טראומות ושל מנגנונים דכאניים. לפיכך, הדיאלוג הביקורתי בין שני תחומי ידע אלה מהווה שדה חשיבה עשיר ופורה. בקורס נסקור מוקדים מרכזיים בדיאלוג של הפמיניזם ושל לימודי המגדר עם הפסיכואנליזה ובתרומתו של דיאלוג זה לחשיבה על סובייקטיביות, מגדר ומיניות. נתמקד באופנים בהם החשיבה הפמיניסטית מתקנת ומרחיבה מושגים ותפישות פסיכואנליטיות לצרכי הביקורת המגדרית. נבחן יישומים של מושגים אלה בתחומי מגדר ומיניות בהקשרים רב-תרבותיים, להטביים, אתניים ולאומיים בישראל.

מטרות הקורס:

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

להכיר מוקדים מרכזיים בדיאלוג הביקורתי בין הפסיכואנליזה הפמיניזם ולימודי המגדר. לנסח ולהסביר מושגים וכלי ניתוח פסיכואנליטיים הרלוונטיים ללימודי מגדר והמאתגרים הבניות מגדר דכאניות. לנתח ולבקר היבטים דכאניים והיבטים שחררניים בעבודות ובטקסטים בתחומים שונים, המיישמים מושגים ומתודות פסיכואנליטיות בהקשרים של מגדר ומיניות. ליישם מתודות ומושגים פסיכואנליטיים בניתוח היבטים של מגדר ומיניות בתוצרי תרבות שונים, בהקשרים אישיים, רב תרבותיים, להטביים, אתניים ולאומיים.

דרישות נוכחות (%):

80%

שיטת ההוראה בקורס: הוראה פרונטלית, מולטימדיה (דוגמאות קולנועיות, מוסיקליות וכו') דיון פתוח, קריאה שוטפת במאמרים ודיון בהם בכיתה, תגובות קריאה ועבודה מסכמת.

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

- חטיבה 1: הפוליטיקה המינית של הגוף והנפש במאה ה-19 ובראשית המאה ה-20
 (א) מגדר, רפואה, פסיכיאטריה
 (ב) מחלות נפש תרבותיות: היסטריה נשית, היסטריה גברית והולדת הפסיכואנליזה
 חטיבה 2: התפתחות הזהות הפסיכוסקסואלית
 (א) פרויד ותסביך אדיפוס
 (ב) פמיניזם פסיכואנליטי - השלב הפרה-אדיפלי והשפעת חלוקת העבודה המגדרית על התפתחות הזהות המגדרית
 (ג) השלב הפרה-אדיפלי ופצע הגבריות
 (ד) מלנכוליה מגדרית וזהויות להטביות
 חטיבה 3: פמיניזם צרפתי - השלב הפרה-אדיפלי והאימהות כמשאב יצירה חתרני
 חטיבה 5: פרויד והלא אירופאי
 חטיבה 6: יישומים פסיכואנליטיים בביקורת מגדר ומיניות בהקשרים רב תרבותיים בישראל

חומר חובה לקריאה:

- אשור, דורית (2018). "פרויד 'מיילדת הנשמה': השבת שפת השפעת האימהי באנליזה של המשוררת 90-59, ח' כרך, לפסיכואנליזה ישראלי עת כתב - מארג. "פרויד עם H.D. בויארין, דניאל (2003 [1995]) "פרויד ופליס: הומופוביה, אנטטישמיות והמצאת אדיפוס". מעבר למיניות - מבחר מאמרים בלימודים הומו-לסביים ותיאוריה קווירית. הקבוץ המאוחד: ת"א, עמ' 272-302.
- בנג'מין, ג'סיקה (2005) "החידה האדיפלית" כבלי האהבה: פסיכואנליזה, פמיניזם בעיית השליטה. אור יהודה: דביר, עמ' 149-199
- גילמן, פרקינס, שרלוט (1993) "הטפט הצהוב", ורד לאמילי-מסתורין ואהבה. עקד, גוונים: ת"א. הלפרן, רוני (2005) "לחתוב את הסערות": מורשת האם המשוגעת", טקסט, סקס, סקסט: שיחו האלטרנטיבי של הגוף: סיפורת הנשים הישראלית 1985:2005. דיסרטציה. אונ' ת"א, תשס"ה יוסף, רז (2010) "תשוקות אקוסטיות: הקול והגוף הקווירי באזרח אמריקאי ובאפטר", בתוך: לדעת גבר - מיניות, גבריות ואתניות בקולנוע הישראלי. הקבוץ המאוחד, סדרת מגדרים, בשיתוף המכללה האקדמית ספיר: ת"א, 167-182.
- סיקסו, הלן (2006 [1975]) "יציאות, מוצאים, מתקפות", זה עתה נולדה. רסלינג: ת"א, 105-155. פלדחי, רבקה (1992) "תיאוריית הטקסט הפואטי של ג'וליה קריסטבה: מקומו של הקדם מילולי בסדר הסימבולי" מתוך "דרש נשי", תיאוריה וביקורת, 2, עמ' 78-81.
- פרויד, זיגמונד (2007 [1900]) "חומר החלום ומקורותיו", פירוש החלום. עם עובד: ת"א, עמ' 271-277
- פרויד, זיגמונד (1988 [1907]). "השגינות והחלומות בסיפור 'גראדיווה' של ו' ינסן", מעשה היצירה בראי הפסיכואנליזה. מגרמנית אריה בר. ת"א: דביר, 31-92.
- פרויד, זיגמונד (2008 [1922]) "ראשה של מדוזה", בתוך: תרבות, דת ויהדות, כתבים נבחרים, ה. רסלינג: ת"א, 129-132.
- פרויד, זיגמונד (2002 [1925]). "כמה השלכות נפשיות של ההבדל המיני האנטומי", מיניות ואהבה. עם עובד: ת"א עמ' 187-194.
- פרויד, זיגמונד (1988 [1933]) "על הנשיות", בתוך: תרבות בלא נחת ומסות אחרות, דביר: ת"א. פרידמן, ליאת (2007) "כוחות האימה - ז'וליה קריסטבה והסובייקט הנשי שאינו מובנה באופן פשוט כמו השפה", בתוך: דרכים לחשיבה פמיניסטית: מבוא ללימודי מגדר, עריכה: ניצה ינאי, תמר אלאור,

אורלי לובין, חנה נווה ותמי עמיאל-האוזר. רעננה: האוניברסיטה הפתוחה.
פרנץ פאנון, 2004 [1952]. עור שחור, מסכות לבנות, ספרית מעריב, תל-אביב: 108-83.
ריל, טרנס (1999 [1998]) "אובדן יחסי הזיקה", "נזק נלווה", בתוך: אני לא רוצה לדבר על זה - על
המורשת הסמויה של דכאון גברי ואיך אפשר להשתחרר ממנה. עם-עובד: ת"א, 98-137.

Butler, J. (1995) "Melancholy Gender—Refused Identification". *Psychoanal. Dial.*, 5:165-180.

Chodorow, J. N. 1990 [1980] "Gender, Relation, and Difference in Psychoanalytic Perspective" in: Claudia Zanardi (ed.) *Essential Papers on the Psychology of Women*. NY Univ. Press: NY and London, pp. 420-436

Davies J.M. (2006). *From Oedipus Complex to Oedipal Complexity: Reconfiguring (Pardon the Expression) The Negative Oedipus Complex and the Disowned Erotics of Disowned Sexualities*, Division 39 of the American Psychological Association, 26th Annual Spring Meeting, Philadelphia, Pennsylvania.

De Marneffe, Daphne (1991) " Looking and Listening: The Construction of Clinical Knowledge in Charcot and Freud", *Signs*, Vol. 17, No. 1 , pp. 71-111.

Ehrenreich, B. and English, D. (2005 [1978]). *The Sexual Politics of Sickness*. In *For Her Own Good: 150 Years of the Experts' Advice to Women*. USA: Second ed. Anchor books, 120-144.

Mosse George L. (2000). "Shell-Shock as a Social Disease", *Journal of Contemporary History*, Vol. 35: 1

Dickinson T, Cook M, Playle J, Hallett C. (2012) "'Queer' treatments: giving a voice to former patients who received treatments for their 'sexual deviations'", *The Journal of Clinical Nursing*, 21(9-10):1345-54.

חומר לקריאה נוספת:

לקריאה נוספת ולעבודות הקורס:

Abel, E. (1990). "Race, class, and Psychoanalysis? Opening questions". In (eds) M. Hirsch and E.F. Keller, *Conflicts in Feminism*, pp. 184-204. NY and London: Routledge.

Bourke, Joanna (2000). "Effeminacy, Ethnicity and the End of Trauma: The Sufferings of 'Shell-Shocked' Men in Great Britain and Ireland, 1914-39", *Journal of Contemporary History*, Vol. 35: 1.

Dimen, M. (2002). *Deconstructing difference: Gender, Splitting, and Transitional Space*. In Dimen, M. and Goldner, V. (eds.) *Gender in Psychoanalytic Space: between clinic and culture*. NY:Other Press.

Kristeva, Julia (1986 [1977]) "Women's Time", in Toril Moi (ed.) *The Kristeva Reader*. Blackwell: Oxford UK & Cambridge USA. Orig. pub. In French.

Mitchell, J. (1990 [1974]) "Psychoanalysis and Women", in: Claudia Zanardi (ed.) *Essential Papers on the Psychology of Women*. NY Univ. Press: NY and London, pp. 331-343

,אופנהיימר, יוחאי (2011) "בשם האב: אדיפליות בסיפורת המזרחית של הדור השני". תיאוריה וביקורת, 38-39, 161-182.

איריגאריי, לוס (1996 [1977]) "מין זה שאינו אחד", רסלינג, 6.

אלמגור, גילה (1985) הקיץ של אביה. ת"א: עם עובד.
אשור, דורית (2006). מבוא לתרגום העברי של ספרן של הלן סיקסו וקתרין קלמנט זה עתה נולדה
רסלינג: א"ת. (7-23 'עמ) נולדה עתה זה (עורכת) הילפריך 'ק בתוך. (La jeune née)
בילו, יורם (1983) "הדיבוק ביהדות: הפרעה נפשית כמשאב תרבותי." מחקרי ירושלים במחשבת
ישראל ב, ד 529-563
בן-צבי מורד, יעל (2011) "האם, הכפר והזכרון הלאומי", בתוך: רצח אב - מגדר ולאומיות בקולנוע
הפלסטיני. רסלינג: ת"א.
בן-צבי מורד, יעל (2011) "תסביך אדיפוס לאומי". בתוך: רצח אב - מגדר ולאומיות בקולנוע
הפלסטיני. רסלינג: ת"א, 81-109.
גלזמן, מיכאל (2007) "לסבול יותר, להיות קרבן": על האסתטיקה של הגוף המרוטש בהוא הלך
בשדות למשה שמיר", הגוף הציוני - לאומיות מגדר ומיניות בספרות העברית החדשה. מגדרים: ת"א,
182-298.
גרץ, נורית (2001). "מקום אחר: מרחב גברי ונשי בקולנוע של מישל ח'לייפי", תיאוריה וביקורת 18,
155-171
ויניקוט, ד"ו (1995 [1971]). תפקיד הראי של האם והמשפחה בהתפתחותו של הילד. בתוך ר'
קולקה (עורך) משחק ומציאות (עמ' 128-134). ת"א: עם עובד.
ויניקוט, ד"ו (1998 [1968]) "התקשורת בין התינוק לאם ובין האם לתינוק - הדמיון והשוני", בתוך:
תינוקות ואמותיהם. דביר: ת"א, עמ' 91-104.
יוסף, רז (2010) "לביים מחדש את האובדן: מלנכוליה, פנטזיה וגבריות בקולנוע המזרחי החדש".
לדעת גבר - מיניות, גבריות ואתניות בקולנוע הישראלי. הקבוץ המאוחד, סדרת מגדרים, בשיתוף
המכללה האקדמית ספיר: ת"א, 144-163.
מוכמל, מ. (2011). "לא בבית ספרנו: על חסרון של פרספקטיבות מגדריות ביקורתיות בלימודי
הפסיכולוגיה הקלינית באוניברסיטאות בישראל" המשפט, 16(1-2). 480-441.
סעיד, אדוארד (2005 [2003]) פרויד והלא-אירופאי, ת"א: רסלינג.
עאידה נסראללה (2018) "אמנות, בזות, פמיניזם: המגעיל, הדוחה והבזוי בעבודותיה של חנאן אבו
חוסין", מגדר - כתב עת למגדר ופמיניזם 5,
קונל, ריווין (2009 [2005]) "הומו סטרייטי מאד", בתוך: גבריות. פרדס הוצאה לאור, 157-182.
שפרבר, ד' (2011). הבזות: נידה, טומאה וטוהרה באמנות יהודית-פמיניסטית. תיאוריה וביקורת
-הפרוטוקולים. ירושלים: היחידה להיסטוריה ותיאוריה, בצלאל. גיליון 22 / על החושני באמנות

מרכיבי הציון הסופי:

הגשת עבודה מסכמת / פרויקט גמר / מטלת סיכום / מבחן בית / רפרט 100 %

מידע נוסף / הערות: